
UVOD

COMARC/B, format mašinski čitljivog zapisa za opis i razmenu bibliografskih podataka u COBISS sistemu, zasnovan je na formatu za bibliografske podatke UNIMARC, koji predstavlja međunarodni standard koji je do marta 2003. godine u okviru IFLE razvijao Universal Bibliographic Control and International MARC Programme (UBCIM) sa sedištem pri Deutsche Bibliothek, Frankfurt am Main. Marta 2003. godine program UBCIM je završen, a National Library of Portugal (NLP) preuzela je brigu o daljem razvoju formata UNIMARC.

Pored standardnih polja/potpolja formata UNIMARC, format za bibliografske podatke COMARC/B uključuje brojne dodatne specifičnosti strukture bibliografskih zapisa u COBISS sistemu.

Pored formata COMARC/B, u okviru COBISS sistema koriste se i format za podatke o stanju fonda COMARC/H i format za normativne podatke COMARC/A, oba opisana u sopstvenim priručnicima.

Prilikom implementacije formata UNIMARC u okviru COBISS sistema, najpre se koristio *Priručnik za UNIMARC* (srpsko-hrvatsko priređeno izdanje priručnika *UNIMARC Manual*, 1987), koji je preveden i priređen 1989. godine u Nacionalnoj i sveučilišnoj knjižnici u Zagrebu, a iste godine preveden i na slovenački jezik (*Priručnik za UNIMARC*) u Narodni in univerzitetni knjižnici u Ljubljani.

Uporedo s razvojem novih funkcija u COBISS sistemu bilo je neophodno da se format UNIMARC dopunjuje novim poljima i potpoljima, što je dovelo do razvoja formata COMARC/B. Najpre su objavljena uputstva Serijske publikacije, kao sastavni deo jugoslovenske bibliografsko-katalogske baze podataka (Projektna dokumentacija), Maribor, 18. decembar 1990. godine.

Priprema formata COMARC/B za monografske publikacije, doktorske disertacije i serijske publikacije usledila je 1991. godine, a kasnije i brojne druge dopune.

Odluka o spajanju uputstava za pojedine vrste građe u jedinstven format za bibliografske podatke COMARC/B doneta je 1994. godine. Naknadno je dobijena i saglasnost Programa IFLA UBCIM za korišćenje delova prevoda drugog izdanja *UNIMARC Manual. Bibliographic Format* (UBCIM Publications – New Series, Vol. 14, 1994), prilikom oblikovanja priručnika za format COMARC/B.

Kompletiranje priručnika *COMARC/B Format za bibliografske podatke*, koji će uključivati sva potrebna uputstva iz publikacije *UNIMARC Manual* i sve specifičnosti u okviru COBISS sistema, odvijaće se postepeno.

Polja/potpolja iz segmenta "Doktorske disertacije" u potpunosti su preneti u jedinstvenu strukturu publikacije *COMARC/B*, a segment "Serijske publikacije" u jedinstvenu strukturu prenosimo postepeno. Pri tom su specifičnosti pojedinog bibliografskog nivoa i vrste građe objašnjene kod pojedinačnog polja/potpolja, a uz ta polja/potpolja uključena su i odgovarajuća uputstva iz publikacije *UNIMARC Manual*. Do sada su preneti sva polja iz blokova 0XX, 1XX, 2XX, 3XX i 4XX, a iz ostalih blokova preneto je nekoliko pojedinačnih polja.

Prilikom sledećih dopuna, u priručnik *COMARC/B* biće uključena samo polja/potpolja koja se koriste u COBISS sistemima.

Polja, potpolja, kodovi i indikatori, koji se u UNIMARC-u ne pojavljuju i koje smo uveli samo u COMARC format, označena su jednom zvezdicom "*", a dvema zvezdicama "**" polja, potpolja, kodovi i indikatori koji su ukinuti.

Format COMARC/B prilagođen je za sistem uzajamne katalogizacije COBISS, koji je opisan u priručniku *COBISS3/Katalogizacija*.

Prilikom unosa građe, u okviru sistema uzajamne katalogizacije pomažu nam maske za unos koje obuhvataju izbor polja i potpolja koja se najčešće koriste prilikom unosa određenog bibliografskog nivoa. Ostala polja mogu da se koriste samo ako su predviđena u ogleđnom direktorijumu određene maske za unos.

Postoje sledeće maske za unos: M – monografske publikacije, K – kontinuirani izvori, Z – zbirni zapisi, A – članci i drugi sastavni delovi i N – neknjižna građa.

Polja su označena nizom od tri broja, a potpolja slovom ili brojem. Najmanja jedinica informacije, koju sistem programski prepoznaje, jeste potpolje (prilikom pretraživanja, ispisa), odnosno element potpolja uz format za podatke o stanju fonda COMARC/H.

Neka polja imaju određene vrednosti indikatora koji obično određuju način ispisivanja. U nekim slučajevima, polja i potpolja su ponovljiva.

Spisak svih polja i potpolja, koja se trenutno koriste, naveden je u *Dodatku A*.

Interpunkciju između polja i potpolja po pravilu ne treba unositi, jer se ispisuje programski. Pregled znakova interpunkcije koje propisuje ISBD nalazi se u *Dodatku B*.

U *Dodatku C* opisani su indeksi za pretraživanje koje možemo koristiti u sistemu uzajamne katalogizacije.

Monografski izvori u više delova opisani su u *Dodatku D*.

Tabela najčešće zastupljenih matematičkih i drugih posebnih znakova u naslovima te unos i razrešenje tih znakova u polju 200 i drugim poljima dati su u *Dodatku E*.

Sve specifičnosti, koje su povezane s vođenjem bibliografija u okviru COBISS sistema od marta 1996. godine nadalje, opisane su u *Dodatku F.1–F.8*.

Dodatak G sadrži šifarnik UDK brojeva za pretraživanje koji su namenjeni jedinstvenom pretraživanju u okviru sistema (potpolje 675c).

Kodovi za vrstu autorstva, zajedno sa definicijama, navedeni su u *Dodatku H*.

U *Dodatku I* nalaze se uputstva za zbirnu obradu građe. Opisan je način unosa podataka u pojedinačna polja zbirnih zapisa, a dodati su i primeri za pojedinačna polja i za cele zapise.

U priručniku se, uz pojedina polja, nalaze dve vrste primera. Primeri, koji nisu posebno označeni, preuzeti su iz priručnika *UNIMARC Manual. Bibliographic Format*. Ti su primeri urađeni po različitim kataloškim pravilima i na različitim su jezicima i nisu nužno usklađeni sa našom praksom. Znakom "*" označeni su dodati slovenački primeri i primeri iz drugih biblioteka koje su uključene u mrežu COBISS.net. Ti primeri imaju još i oznaku COBISS.net.

U razvoju formata COMARC/B sa svojim predlozima i primedbama učestvovali su, odnosno i dalje učestvuju, stručnjaci iz različitih ustanova. Na tome im posebno zahvaljujemo. U ovoj fazi, sve predloge još uvek nije bilo moguće realizovati, zato će se pojedina rešenja usavršavati i ubuduće.

Sve one, koji će ovaj priručnik koristiti, molimo da nam saopšte svoje primedbe i predloge i tako doprinesu kompletiranju do sada oblikovanih rešenja.